

TÜRK-İŞ
TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE
İŞSİZLİK

Şeyma İpek Köstekli

Eğitim Yayınları No. 24

31.137

ÖS

999

640

**TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU**

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE İŞSİZLİK

Şeyma İpek Köstekli

Bilgi yayına işlenmiştir

gelişmekte ÷lkelerde işsizliğin boyutları değerlendirilmektedir.Ardından Türkiye "gerçeği" ele alınmakta, giderek ağırlaşan işsizlik sorunu ve çözümü yönünde acil önlemler gereği üzerinde durulmaktadır. Sorunun çarpıcı biçimde hissedilen boyutları nedeniyle konunun bazı yönleri "ayrıntılı" incelenmekte ve çözüm önerileri sıralanmaktadır.

İşsizliğin çözümü doğrultusunda getirilen önerilerin ivedilikle hayata geçirilmesi gerekliliğini yeniden vurguluyor, yayında emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Salih Kılıç
Genel Eğitim Sekreteri

TEMEL KAVRAMLAR

İşgücü:

İşgücü, toplumda çalışma yaşına, çalışma arzusuna ve çalışma gücüne sahip olan kişilerdir. Bir ülkede işgücü, istihdam edilenler ile işsizlerden oluşmaktadır. Bu ilişki şöyle ifade edilebilir.

$$\text{İşgücü} = \text{Çalışanlar} + \text{İşsizler.}$$

Temel anlamda işgücünün kaynağını veren 5 grup bulunmaktadır;

- Ücretli ve yevmiyeliler,
- İşverenler,
- Bağımsız çalışanlar,
- Ücretsiz aile çalışanları,
- İşsizler.

Çalışma Çağındaki Nüfus Miktarı:

Çalışma çağındaki nüfus miktarı, günümüzde yaygın olarak kabul edilen görüşe göre, **15-64** yaş arasındaki nüfus miktarıdır.

doğasına göre belirlenen normal zamandan gönülsüz olarak daha az çalışan, iş arayan yada böyle bir işte çalışmaya hazır olan kimseleri kapsamaktadır.

Mevsimlik çalışanlar, eksik istihdamın tipik bir örneğidir.

İşsizlik:

En basit tanımlamayla, çalışma istek ve gücüne sahip olanların, işgücü piyasasında geçerli ücret düzeyine ve öteki çalışma koşullarına razı olmalarına rağmen, iş bulamamalarını ifade etmektedir.

İşsizliğin uluslararası standart tanımı üç kısıta dayanmaktadır: İş olmama, işbaşı yapmaya hazır olma ve iş arıyor olma. Bu yaklaşıma göre, kişinin işsiz kabul edilebilmesi için söz konusu kısıtların üçünün de birlikte var olması gerekmektedir.

Bu tanım açık işsizlik olarak anılmaktadır. Açık işsizlik kavramı için yapılan bu tanım yanında, onun kadar önem taşıyan ve bazen açık

işsizliğin de önünde giden gizli işsizlik bulunmaktadır.

Gizli işsizlik, verimliliği sıfır düzeyinde ya da çok düşük verimle çalışma halidir. Marjinal çalışanlar (ayakkabı boyacıları, seyyar satıcılar vb) örnek olarak gösterilebilir.

Her iki işsizlik kavramı kendi içerisinde çeşitlenirken, son yıllarda özellikle uzun süreli işsizliğin olması, kendi içinde "*ümidi kırılmış işsizler*" adı verilen bir kategoriyi ortaya çıkarmıştır. Bu kategori, işe başlamaya hazır olduğu halde, iş bulabileceğine inanmadığı için aramaktan vazgeçmiş, işi olmayan kişileri kapsamaktadır. Dolayısıyla zaten işsizlik nedeniyle zor durumda olan bu insanların, bir de umutlarını yitirmeleri son derece ciddi bir sosyal sorunu da beraberinde getirmektedir.

İşsizlik Oranı:

İşsiz nüfusun işgücü içindeki oranıdır.

çarpıklık çoğu gelişmekte olan ülke için de geçerlidir.

(OECD üyesi ülkeler: Avusturalya, Avusturya, Belçika, Kanada, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Japonya, Kore, Lüksemburg, Meksika, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Polonya, Portekiz, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, İngiltere ve ABD.)

İŞSİZLİĞİN SONUÇLARI

İşsizliğin sonuçlarının önde geleni, bireyin en temel hakkı olan çalışma hakkından yoksun bırakılarak insanlık suçunun işlenmesidir.

Yüksek işsizlik oranları gelir dağılımındaki mevcut dengesizliği daha da bozmakta, insan sermayesini tüketmekte, hepsinden önemlisi işsiz kalan insanları çaresizlik içinde bırakarak, intiharlara bile neden olmaktadır.

Başta sosyal adaletsizlik olmak üzere, birçok ekonomik ve toplumsal huzursuzlukların temelini oluşturan işsizliğin diğer yönü ise sermayenin hareket yeteneğini güçlendirmesi ve genişletmesidir. İşsizlik, buna karşılık sendikaları olumsuz yönde etkilemekte ve sendikal hareketi ciddi olarak sınırlayan bir rol oynamaktadır.

İşsizlik ve onu pekiştiren iş güvencesinin olmayışının elele gitmesi, çalışanların sömürülmesinin, çok az bir ücretle çalışmaya razı işçilerle tehdit edilmelerini ve gerçek haklarını aramalarını engellemeyi getirmektedir. İşsizlik ve onun getirdiği baskı, kadın işgücü açısından, erkeklere göre daha ağır olarak yaşanmaktadır.

GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE İŞSİZLİK

Gelişmekte Olan Ülkelerde

Sorunun gündeme getirilişinde yetersiz kalınması ve sayısal verilerin geçerlilik ve güvenilirliklerinin tartışılır olması nedeniyle, bu

İşsizlik oranının yüzde 22,9'dan (1995) yüzde 22'ye düştüğü İspanya'da bir işte çalışan işçilerin üçte biri geçici hizmet akitleriyle istihdam edilmekte olup, işsizlerin yalnızca yarısı, işsizlik yardımından yararlanabilmektedir.

Dikkati çeken bir diğer konu, ekonomik güç, bütünleşme yoğunluğu ve nüfus çokluğu bakımından en büyük ve en eski bütünleşme hareketi içinde olan Avrupa Birliği ülkelerinin, işsizlik sorunundan en fazla etkileniyor olmalarıdır. Örneğin, 1996'da bu ülkelerde işsiz sayısı 18,7 milyondur. 1995 yılında gelişme kaydetmeyen Avrupa işgücü piyasası, 1996'da 600 bin kadar yeni iş yaratabilmiştir. Tarım ve sanayi gibi geleneksel sektörler istihdam açısından sürekli bir zayıflama içinde olmuştur. 1996 yılında işsizlik oranı yüzde 11'lik düzeyini korumuştur. 1997 ortası itibariyle, işsizlik düzeyi endişe verici ölçüde yüksek olmaya devam etmektedir (yüzde 10,8). Birlik işgücünün yüzde 5'den fazlası, en az bir yıldan beri işsizdir.

Gençler arasındaki ortalama işsizlik oranı, yüzde 20'nin üzerindedir. 1996'da yaratılan işlerin hemen yarısı kısmi süreli (part-time) işler olup, tüm çalışanların yüzde 17'si artık yarım gün çalışmaktadır. Özellikle kadınlar, gençler ve özürliüler açısından son derece yüksek işsizlik oranları devam etmektedir.

Batı Avrupa ülkelerinde, ABD'nde ve Japonya'da standart işsizlik oranlarına ilişkin 1997 yılı gerçekleşme rakamları ile 1998 tahminleri tablo 1'den izlenilebilir.

Tablodan da görüldüğü gibi, Avrupa'da işsizlik 1997'de 1996'ya göre düşmekle birlikte, yüzde 10'nun üzerindeki yüksek düzeyini korumuştur. İspanya, Finlandiya ve İrlanda'da işsizlik oranları azalırken, İngiltere, Hollanda, Belçika ve Norveç'te görece düşüşler kaydedilmiştir. İspanya'da işsizlik oranı yüzde 22,2'den yüzde 20,8'e; Finlandiya'da yüzde 15,3'ten yüzde 13,1'e; İrlanda'da yüzde 11,6'dan yüzde 10,1'e düşmüştür. Sayılanların dışındaki ülkelerde işsizlik düzeyleri değişmemiş

(Yunanistan gibi) ya da ya da Almanya, İtalya ve İsveç örneklerindeki gibi, daha da kötüleşmiştir.

Tablo 1 - İşsizlik Oranları (%)

Ülke	1996	1997	1998
Avusturya	4,3	4,4	4,2
Belçika	9,7	9,2	8,3
Danimarka	6,8	5,5	4,2
Finlandiya	15,3	13,1	11,6
Fransa	12,4	12,4	11,7
Almanya	8,9	10,0	9,7
Yunanistan	9,6	9,6	9,4
İrlanda	11,6	10,1	8,7
İtalya	12,0	12,1	12,0
Lüksemburg	3,0	2,6	2,4
Hollanda	6,3	5,2	3,7
Norveç	4,9	4,1	3,3
Portekiz	7,3	6,4	6,2
İspanya	22,2	20,8	18,9
İsveç	9,6	9,9	8,3
İsviçre	4,7	5,2	4,5
İngiltere	8,2	7,0	6,3
15 Avrupa Ülkesi	10,9	10,7	10,0
ABD	5,4	4,9	4,5
Japonya	3,4	3,4	4,2

Kaynak: ETUI, Collective Bargaining in Western Europe 1997-98.

İşsizliğin Sorumlusu: "Katı İşgücü Piyasası" mı?

İstihdam ve işsizliğin bugünkü kompozisyonunun yüksek işsizlik biçiminde var oluşunu, özellikle 1980 sonrasında izlenen politikalarda aramak gerekmektedir. Bu ekonomi politikaların adı da, kapitalizmin günümüzde uyguladığı strateji olan yeni liberalizmdir. Bu dönemin bir eseri olarak temelleri 1970'lere dayanan, 1980'ler de yaşadığı önemli dönemeçten sonra, 1990'larda yoğunluğu ve hızı artan bugünkü anlamda "küreselleşme"nin getirdiği sonuçların başında işsizlik gelmektedir. Tüm ekonomik ve bağlı olarak sosyal faaliyetlerin rekabete bağlandığı bu süreç, yalnızca sermayenin çıkarı üzerine temellendirilmiştir.

Neo-liberalizm yada yeni liberalizm şeklinde adlandırılan söz konusu serbest piyasa ekonomisi ve bağlı olarak küreselleşme eksenli politikaların temel nedeni, kapitalizmin 1970'lerin ortasından bu yana içinde bulunduğu kriz, doğru bir ifadeyle kâr oranlarındaki düşüştür. Krizden

çıkış noktası olarak ise, çalışanların kazanımlarını önce geriletmek, sonra da ortadan kaldırma getirilmektedir. Açık bir ifadeyle, hedef "sendikasılaştırma, işçilerin düşük ücretlere ve kölece çalışma koşullarına kabule zorlanmalarıdır" dır.

Bu süreçte işsizlik oranlarında rekor yükselişler olurken, işsizlerin işsizlik ödentisi veya asgari geçim garantisi sağlama gibi kazanılmış haklarına da saldırılmaktadır. "Yapısal işsizlik" kavramı ise bir kader gibi getirilirken, uluslararası sermayenin temsilcisi finans kuruluşlarının "yapısal uyum programları" aracılığıyla da işsizliğin toplumdaki kabulünü sağlamaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Artan işsizlik ve istihdam sorunlarının nedeni olarak yeni-liberalcilerin ileri sürdüğü görüş, devletin işgücü piyasasına müdahalesi biçimindedir. Yine bu görüşe göre, işsizlik, devletin müdahalesi yanında, işgücü piyasasının katı yapısından kaynaklanmaktadır. Çözüm ise esnekleşmeden geçmektedir. Burada katı yapı

yada kasıtlamalar ile kastedilen; asgari ücret, sosyal güvenlik katkıları, işçiyi koruyacak biçimde düzenlenmiş çalışma saatleri, işsizlik sigortası, işten çıkarmada ödenen tazminat v.b. gibi mevzuat ve uygulamalar olarak kazanılmış haklardır.

İşsizliğin sorumlusu olarak işgücü piyasasının katı olduğu ileri sürülen yapısı suçlanırken, her nedense asıl nedenlerden, örneğin yatırımsızlıktan, söz bile edilmemektedir. İşin ilginç yanı, piyasa ağırlıklı politika ve yaklaşım ile esneklik konusundaki mevcut uygulamalara rağmen işsiz sayısı artışının önüne geçilememesidir. Gerçekten de izlenen bu yöndeki politikalarla birlikte istihdam ve işsizlikteki olumsuz durum ve koşullar giderek daha da kötüleşmektedir.

1997 Temmuz'unda Asya ülkelerinde başlayan, hızla yayılarak 1998'de Rusya'yı içine alan ve Türkiye dahil olmak üzere diğer ülkeleri etkileyerek küresel bir nitelik taşıyan ekonomik kriz, mevcut işsizliği daha da tırmandırmıştır.

Geriyeye Doğru Bir Yolculuk

1930'lara gelinceye kadar egemen olan klasik yada liberal ekonomi politikalarının istihdam ve işsizlik yaklaşımı, genel denge konusundaki görüşlerin bir uzantısıydı.

Buna göre, ekonomi her zaman kendiliğinden tam istihdam düzeyinde bulunacağından, bütün ekonomiyi etkileyici genel ve yaygın bir işsizliğin doğması olanaksızdı. İşgücü piyasasının kendiliğinden dengeye ulaşacağını, kısa dönemde talep yetersizliğinden kaynaklanan işsizlik olsa bile bunun geçici olduğunu, talep yetersizliğine bağlı olarak bir işsizlikten söz edilemeyeceğini öngören ve kabul eden klasik iktisatçılara göre işsizliğin nedeni, işgücü piyasasının bu serbest işleyişini aksatan davranışlardı. Örnek olarak ücretlerin yüksekliği, asgari ücret, sendikalar ileri sürülmekteydi.

Ancak 1930'larda yaşanan ekonomik bunalım ve beraberindeki geniş işsiz kitleleri

klasik iktisadi görüşün geçersizliğini ortaya koyarken, diğer taraftan da Keynesci ekonomi politikalarının önemini gündeme getirmiştir. Klasiklerin tersine, ekonominin kendiliğinden dengeye ulaşamayacağını, işsizliğin esas nedeninin mal ve hizmetlere duyulan gerçek talebin yetersizliği ve istikrarsızlığı olduğunu savunan ve çözümün de devletin müdahalesi ile olacağını belirleyen Keynesci politikalar, ücret artışlarının işsizliğin nedeni olarak gösterilmesindeki isabetsizliği açık ve kesin bir şekilde ortaya koymuştur.

1970'lere kadar uygulanan Keynesci politikalar, ekonomik büyüme ve istihdam açısından kendine göre bir dönem yaratmış, istihdam hacminde artış yaşanmıştır. Bu dönemde gelişmiş ülkelerde işsizlik sorunu günümüz ölçülerine göre daha az sayı ve oranlarda, gelişmekte olan ülkelerde ise yüksek oran ve sayılarda yaşanmıştır.

Ancak 1970'lerdeki kriz, beraberindeki enflasyon ve durgunluk (stagflasyon) işsizlik

karşısında yeni kuram ve doktrin arayışlarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Sözkonusu fikirlerin bileşkesi Keynes öncesi bakıştı. Yeni liberalizm başlığı altındaki bu politikalar ile birlikte piyasa kavramı tahta oturtulmuş ve klasik düşünce ile ilgili uygun gelişme stratejileri gündeme getirilmiştir. Sermayenin uluslararası temsilcilerinden Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi kuruluşların direktifleriyle de desteklenen ve doğrudan uygulattırılan sözkonusu politikaların bugüne değin gelinen sonucu ise, daha yaygın ve derin bir işsizlik sorununun ortaya çıkışıdır.

Diğer yanda ise yeni liberal yaklaşımın savunduğu piyasa temelli ekonomi sistemi, bugüne kadarki uygulamasında, bundan kazançlı çıkan bir azınlık için çok iyi işledi. Örneğin Birleşmiş Milletler UNDP (Birleşmiş Milletler Gelişme Programı)'nin 1996 İnsanlığın Gelişmesi Raporu'na göre, dünyanın en zengin 358 kişinin geliri dünya nüfusunun yüzde 45'inin gelirine eşittir.

Bu arada rekabetin altın bir anahtar pozisyonuna getirildiği, buna karşılık "sosyal" diye bir kavramın gündeme bile getirilmediği ortamda, sosyal devlet ciddi bir tehdit altında bırakıldı ve bırakılmaktadır.

TÜRKİYE'DE İŞSİZLİK

Ülkemizin en önemli toplumsal sorunlarının başında gelen işsizlik, uzun yılların birikimiyle ve çeşitli faktörlere bağlı olarak süreklilik kazanmış, ekonomik ve sosyal yapıdaki dengesizlikler ve uygulanmakta olan makro ekonomik politikalarla her geçen gün daha da ağırlaşarak, toplumsal dokuyu daha da çelişik bir hale getirmiştir.

İşsizliği artıran faktörler olarak; yeni liberal ekonomik modelin işsizliği açıkça kabullenişi ve bu temelde politikaların öngörölüşü, yatırım politikalarının yetersizliği, hızlı nüfus artışı, iç ve dış göçler, yetersiz gelirin yol açtığı durgunluk, KİT'lerde teknolojik gelişmelerin yeterince sağlanamaması, özelleştirmeler ve KİT'lerin bu yönde yönetilmeleri, eğitim politikalarının

toplumsal gereksinimlerden kopuk oluğu ve bölgelerarası gelişme farklılıkları sayılabilir.

Son yıllarda egemen kılınmaya çalışılan piyasa eksenli yaklaşımlar, sorunu azaltmak yerine aşağıda sayısal göstergeleri ile yer aldığı gibi, daha da ağırlaştırmış, boyutlarını genişletmiş, etkilerini ise derinleştirmiştir.

1990'lı yıllarda artan bir yoğunluk ve hızda yaşanan küreselleşme süreci işsizliğe ivme kazandırmıştır. Yine bu süreç içinde esneklik ve bu temelde yeni üretim organizasyon sistemleri, kayıtdışı istihdamın artışı ve özelleştirme uygulamalarının bir tutkuya dönüştürölmesi de işsizliği arttırıcı faktörler arasında belirtilmelidir.

Gizlenmeye Çalışılan İşsizlik Oranı

Çok boyutlu ve çeşitli yönleri ile hissedilen işsizlik sorununu ve baskısını yaşayan ülkemizde, resmi veriler işsizliğin gerçek boyutlarını yansıtmamaktadır.

Hatta resmi veriler Türkiye'de işsizlik oranını Avrupa Birliği ülkelerinden bile aşağı seviyelerde

göstererek, daha önemsiz bir konuma indirgemektedir.

1997 yılı için Avrupa Birliği'nde 18,1 milyon sayı ve yüzde 10,8 oranında olan işsizlik verilerine karşılık, Türkiye'de Nisan 1998 Hanehalkı İşgücü Anketi (Devlet İstatistik Enstitüsü) sonuçlarına göre **işsiz sayısı 1 milyon 451 bin, işsizlik oranı ise yüzde 6,4 gibi ideal, ama inanılması güç düzeydedir. Aynı istatistiklere göre, ülkemizde 1 milyon 365 bin kişi (işgücünün yüzde 6'sı) "eksik istihdam" edilmekte ve 215 bin kişi de "marjinal işler"de çalışmaktadır.**

Eksik istihdam olarak kabul edilenlerin önemli bir kısmı ile marjinal çalışanların tamamına yakını işsiz olarak değerlendirildiğinde, toplam işsiz sayısı 2 milyon 816 bin ve oranı da yüzde 12,4'e ulaşmaktadır. Ancak Türkiye'de gerçek işsiz sayı ve oranının bu rakamlardan daha da yüksek olduğunu tahmin etmek, Avrupa Birliği ve OECD ülkeleri ile kıyaslamalar ve aşağıda yer alan diğer verilerden de anlaşılacağı gibi, zor değildir.

Türkiye’de İşgücü Piyasasının Bazı Özellikleri

Gelişmekte olan bir ülke durumundaki Türkiye’imizde işsizliğin boyutlarını netleştirmek amacıyla, işgücü piyasasında ön plana çıkan bazı özelliklere değinmek istiyoruz.

- İşgücüne Katılım Oranı Düşüktür

İşgücünün önemli bir göstergesi olan işgücüne katılım oranında özellikle son yıllarda önemli bir düşüş yaşanmaktadır. 1989 yılında yüzde 55,3 olan işgücüne katılım oranı, 1998 yılında yüzde 47,5 düzeyine inmiştir. Türkiye geneline ilişkin yüzde 47,5 oranındaki işgücüne katılım, erkeklerde yüzde 69,0 olurken, kadınlar arasında yüzde 26,4’dür.

İşgücüne katılım, kentsel yerleşim bölgelerinde daha düşerek toplam olarak yüzde 39,8 olmakta; kentsel bölgelerdeki kadınlar arasında yüzde 14,9 gibi en düşük düzeyine inmekte, kırsal bölgelerdeki erkekler arasında ise

yüzde 64,7 gibi en yüksek düzeyine ulaşmaktadır.

Tablo 2 - OECD Ve Türkiye’de İstihdamın Nüfusa Oranları ve İşgücüne Katılım Oranları (15-64 Yaş / 1997 Yılı)

	İstihdamın Nüfusa Oranı (%)	İşgücüne Katılım Oranı (%)
Türkiye	50,2(Toplam)	53,7(Toplam)
	74,0(Erkek)	78,8(Erkek)
	27,2(Kadın)	29,4(Kadın)
OECD Ülke Ortalaması	64,8(Toplam)	69,7(Toplam)
	75,8(Erkek)	81,0(Erkek)
	54,0(Kadın)	58,5(Kadın)

Kaynak: OECD, Employment Outlook, Haziran 1998.

İstihdamın nüfusa oranı ve işgücünün katılım oranlarının OECD ülkeleri ile karşılaştırılması Türkiye'deki verileri daha anlaşılır kılmaktadır. OECD kaynaklarında yer alan verilere göre

yapılan karşılaştırmada istihdamın nüfusa oranı Türkiye'de yüzde 50,2 olurken, OECD ortalaması yüzde 64,8'dir. Yine İşgücüne katılım oranı, OECD ortalaması olarak yüzde 69,7, erkeklerde yüzde 81, kadınlarda ise 58,5 olurken, aynı oranlar Türkiye'de sırası ile yine aynı kaynaktan yüzde 53,7, 78,8 ve 29,4'tür.

İstihdam ve işgücüne katılım oranının OECD ortalamasından böylesine düşük oluşu, gerçek oluşunun payları yanı sıra, daha çok farklı tanım, istatistik ve yaklaşımdan kaynaklanmaktadır. Türkiye'de adı geçen oranlar arttığında işsizlik rakamları da yükselmiş olacaktır.

İşgücüne katılım oranında, özellikle de kadınların işgücüne katılımında yaşanan hızlı düşüş; iç göç, okullaşma oranlarının hızla artmaya devam etmesi, kırsal alanda ücretsiz aile çalışanı kategorisinde değerlendirilen çalışabilir kadın nüfusun büyük bir bölümünün kentsel yerlerde ev kadını kategorisinde ele alınması ve ümidi kırılmış işsizlik gibi faktörlerle açıklanabilir. Ancak bu faktörlere gizli işsizlik de eklenmelidir.

- İstihdamda Tarım Sektörü Ağırlığını Korumaktadır

Türkiye'de işgücü piyasasının ikinci olumsuz olarak adlandırılabilcek özelliği, istihdamın sektörel dağılımında tarımın ağırlığını sürdürüyor olmasıdır. Bu olumsuzluk, önemli bir gelişmişlik göstergesi olan ve sanayileşmede arzu edilen düzeye gelinemediğini, tarım toplumu niteliğinin süregeldiğini ortaya koymaktadır. Hanehalkı İşgücü Anketi Nisan 1998 verilerine göre, toplam istihdam edilenlerin yüzde 42,5'i tarım, yüzde 23'ü sanayi ve yüzde 34,5'i hizmetler sektöründe çalışıyor görünmektedir. Geçen yıl Nisan için bu oranlar sırasıyla yüzde 45,3, 21,6 ve 33,1 şeklinde gerçekleşmişti. Geçen uzun bir dönem için sanayi ve hizmet sektörü istihdamında artışlar olmakla birlikte, tarım, ağırlığını korumaktadır.

- Ücretsiz Aile Çalışanı ve Kendi İşinde Çalışanlar Oranı Türkiye'de Şaşırtıcı Yükseklikte

Diğer OECD ülkelerinde “ücretsiz aile çalışanı” oranı ortalama yüzde 3 olurken, bu oran Türkiye'de yüzde 28'lerdedir (OECD, Labour Force Statistics 1972-1992). Aynı oran gelişmekte olan ülkelerde ise ortalama yüzde 13'lerdedir.

Tarımda istihdam edilen kadın nüfusun Ekim 1996 itibariyle yüzde 75,3'ünün, Nisan 1997 itibariyle yüzde 64,6'sının, Nisan 1998 itibarıyla da yüzde 62,6'sının ücretsiz aile çalışanı görünmeleri oldukça dikkat çekicidir.

“Kendi hesabına çalışanlar” oranı da diğer OECD ülkeleri ortalaması olarak yüzde 15'lerde ve Türkiye'de yüzde 30'un üzerindedir.

Yine tüm bu karşılaştırmalar da Türkiye'de istihdamın karakteristiği yanı sıra işsizliğin düşük gösterilişini anlaşılır kılmaktadır.

- İstihdam İçinde "Ücretliler" Sınırlı

Türkiye'de işgücü piyasasını gelişmiş ülkelerden ayıran temel bir farklılık, istihdam içinde çalışanların işyerindeki konumlarına göre dağılımda henüz bir "ücretliler toplumu"na ulaşamadığının ifadesi olan ücretliler sayısı ve oranındaki göreceli düşüklüktür. Örneğin, OECD ülkelerinde ücretlilerin toplam istihdam içindeki oranı ortalama yüzde 80-90 aralığında iken, Türkiye'de bu oran yüzde 40 düzeyindedir.

Tablo 3 - Ücretliler- Kayıtdışı

Toplam Ücretliler (Ekim, 1997)	9,734,000
SSK'lı Ücretliler	4,850,000
Emekli Sandığı Ücretlileri	1,949,877
Toplam Ücretliler	6,799,877
HİA Ücretliler-Toplam SSK ve Emekli Sandığı	2,934,123

Kaynak: DİE, Hanehalkı İşgücü Anketi- Ekim 1997.

Hanehalkı İşgücü Anketi Ekim 1997'ye göre "Ücretli veya Maaşlı" + "Yevmiyeli" kategorisi içinde 9 milyon 734 bin kişi var , buna karşılık "ücretsiz aile çalışanı" ve "kendi hesabına çalışan" (işveren dahil) toplamı 11 milyon 081 bin kişidir. 9 milyon 734 bin kişilik ücretli veya maaşlı sayısından Maliye Bakanlığı verilerine göre Ekim 1997 itibariyle konsolide bütçeye dahil memur ve memur ve sözleşmeli personel sayısı olan 1,949,877 kişi çıkarıldığında toplam işçi sayısı 7.8 milyon olarak hesaplanmaktadır. Bu rakamdan SSK kapsamında olan işçi sayısı 4,850,000 kişi çıkarıldığında, hiçbir sosyal güvenlik kurumunda kayıtlı olmayan işçi sayısı ortaya çıkmaktadır. Böylece kayıt dışında çalışanların sayısı 2,9 milyona ulaşmaktadır.

Yukarıdaki hesaplama temelinde kayıtdışı çalışan sayısı 2,9 milyon olmakla birlikte, hükümet yetkilileri ve ilgili çevreler tarafından kabul edilen kayıt dışı çalışan sayısı, 4.5 milyon kişidir.

Bu yapı, bir taraftan ülkemizde ücretli kesimin sınırlılığını yinelerken, diğer taraftan da kayıtdışı istihdamdaki genişlemenin en az işsizlik kadar önemli boyutta olduğunu ortaya koymaktadır.

Özellikle kadınların daha çok kırsal kesimde ve tarım sektöründe çalışmaya katılmalarına bağlı olarak kadınların yüzde 63'ü ücretsiz aile çalışanı, yalnızca yüzde 25'i ücretli çalışan konumundadır (Hanehalkı İşgücü Anketi, Nisan 1998).

- "Eğitimli Gençler" İşsizleşiyor

Ülkemizin en ciddi sorunlarından biri olan ve ağırlığını çeşitli boyutlarıyla yaşadığımız işsizlik olgusu, birinci derecede eğitimli genç nüfusu etkilemektedir. Ekim 1997 itibariyle yüzde 30,4 olarak tahmin edilen eğitimli genç işsizlik oranı 1996 yılındaki yüzde 28 (Hanehalkı İşgücü Anketi, Ekim 1996) olan seviyesinden belirgin bir artışın olduğuna işaret etmektedir. 1998

Nisan'ında bu oran yüzde 27,9 olarak tespit edilmiştir.

Eğitimli genç işsizlik oranının göze çarpan bir diğer özelliği, kır-erkek ve kır-kadın ayrımlarındadır. Kırsal bölgelerde yaşayan erkekler arasında yüzde 20,4 olan bu oran, anılan bölgelerde kadınlar arasında yüzde 31,4 gibi yüksek bir düzeye çıkmaktadır (Hanehalkı İşgücü Anketi, Nisan 1998).

Eğitim ve işsizlik bağlantısında uç noktaları (düşük ve yüksek) temsil eden kesimlerdeki işsizliğin, orta eğitim düzeyine göre yüksek olması da ayrıca üzerinde durulması gereken bir özelliktir.

Genç eğitimli işsizlik olgusu OECD ve Avrupa Birliği ülkeleri için de varlığını sürdüren bir sorun olmakla birlikte, sorunun çözüm yönünde politikalar üretme açısından bu ülkeler Türkiye'den daha umut var durumundadırlar. Oysa ülkemizin en büyük zenginliğini oluşturanların, diğer bir deyişle, eğitimli genç

işsizlerin ekonomik yanının ötesinde, özellikle sosyal ve psikolojik açıdan da işsizlikten son derece olumsuz etkilenmeleri söz konusudur.

- Nerede Kaldı İşsizlik Sigortası?

Çağdaş sosyal güvenlik sistemlerinin temel unsurlarından biri olan, Avrupa Birliği, OECD ülkelerinde ve çok sayıda gelişmekte olan ülkelerde uygulanan işsizlik sigortası, Türkiye için halen elde edilememiş bir sosyal güvenlik hakkı olarak durmaktadır.

İşsizlik sorunu karşısında, işsizliğin olumsuz sonuçlarını onarmayı amaçlayan uygulamalar sosyal devlet anlayışının bir gereğidir. İşsizlik sigortasının bulunmayışı, işsiz kalma tehlikesinin artarak gündemde olduğu ülkemizde işsiz kalanlar için önemli olduğu gibi, kayıtdışı istihdamın önlenmesinde de etkili faktörlerden biri durumundadır. İşsizlik sigortasından hak kazanabilmek için kayıt dışı her çalışan, kayıtlara geçme yönünde işverenine baskı yapacak veya bu yönde pazarlıkta

bulunacaktır. Bu süreç de kayıtdışı istihdamı geriletecektir.

Türkiye'de işsizlik sigortasından zaman zaman çok söz edilmekle beraber, bugüne kadar hazırlanan yasa tasarıları halen hayata geçirilememiştir.

İŞSİZLİĞİN ÇÖZÜMÜNE İLİŞKİN ULUSLARARASI ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

OECD'nin Önerisi

"Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü" nün İngilizce yazılışının kelime başlarının biraraya getirilmesiyle oluşturulan OECD, 2 inci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda kurulmaya çabalanan uluslararası ekonomik işbirliğini düzenlemeye çalışan bir örgüttür.

OECD, günümüzde ilk kurulduğu zamanlardaki işlevinden uzaklaşarak sermaye kesiminin çıkarlarını gözetten bir yapı niteliğine bürünmüştür.

İşsizliğin çözümüne ilişkin olarak, yaşanan gerçeklerin tamamiyle bir tarafa bırakılarak, sermaye odakları tarafından getirilen önerilerin yalnızca piyasa mekanizmaları temelinde şekillendirildiği görülmektedir.

OECD'nin işsizlik konusundaki yeni yaklaşım ve politikalarının ortak noktası da, piyasa güçleridir. OECD tarafından işsizliğin çözümünde tavsiye edilen bu yeni liberal yaklaşım, yapısal reformlara ağırlık verilmesi biçimindedir.

Söz konusu yapısal program, işgücü piyasasındaki gereksiz kontrollerin kaldırılması, küçük ve orta ölçekli işletmelerin teşviki, esnek çalışma saatleri, özellikle vasıfsız işgücünün istihdam edildiği alanlarda ücretleri arttırıcı ilave maliyetlerin kaldırılması, iş akdinin feshedilmesi konusunun gözden geçirilmesi, yaşam süresince öğrenme anlamında eğitim sisteminin iyileştirilmesi ve işsizlik yardımı ödenmesi yerine işsizlerin iş piyasasına intibakının sağlanmasıdır.

Bu yaklaşım, sermayenin, rekabette tutunabilmek için üretim sürecindeki yeni yaklaşımı olan "esneklik" anlayışını içermektedir.

G-8 İstihdam Zirvesi

İşsizlikte çözüm arayışlarının bir boyutu, Grup-7'ye (ABD, Almanya, Fransa, Japonya, Kanada, İngiltere, İtalya) Rusya'nın da katılımıyla oluşan Grup-8 ülkelerinin gerçekleştirdikleri İstihdam Konferansı'dır.

Dünyanın gelişmiş 8 ülkesini oluşturan bu topluluğun 23 Şubat 1998 tarihli hazırlık toplantısı, işsizliğin azaltılması ve istihdam artırıcı önlemler üzerinde prensip kararları alınması nedeniyle önem taşımaktadır. Söz konusu kararlar; enflasyonist baskılardan arındırılmış ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesi için etkili makro ekonomik politikaların belirlenmesi gereğini ve Gruba üye ülkelerin çoğunda işsizliğin aşağı çekilebilmesinde, sermaye, imalat ve istihdam pazarlarının düzenli bir biçimde

işlemesi için yapısal reformlara gidilmesini getirmektedir .

Sözkonusu yapısal reformlar ile esnekliğe özellikle atıfta bulunulmakta ve dolayısıyla işgücü piyasasının kayıtlamalardan kaldırılması vurgulanmaktadır.

Avrupa Birliği'nin İstihdam Politikalarında Son Yaklaşımlar

İşçiler açısından köklü bir sosyal korumaya ve endüstri ilişkileri kazanım ve sistemine sahip olan, yaşam ve çalışma koşullarının Birlik ve ulusal mevzuat düzeyinde iyileştirilmesinin sürekli gündemde tutulduğu Avrupa Birliği'nde, istihdama ilişkin gelişmeler ve işsizlik, yüzyılın bitimine doğru Birlik önünde duran en önemli sorunların başında gelmektedir.

Bugün Avrupa Birliği'nde işsiz kitlesinin 18 milyonu aşması, uzun süreli işsizliğin baş göstermesi ve her dört gençten bir tanesinin işsiz olması karşısında, eskisine göre çok daha fazla

önem ve ivedilikte çözüm önerileri ve programları gündeme gelmiştir. Konuya ilişkin son iki gelişme aşağıda özetlenmektedir.

- Amsterdam Antlaşması ve İstihdam

16-17 Haziran 1997 tarihlerinde Avrupa Birliği üyesi onbeş ülkenin Devlet ve Hükümet Başkanlarının Amsterdam'da yaptıkları zirve toplantısında hazırladıkları "Amsterdam Antlaşması" istihdam alanında yeni bir süreç öngörmektedir. Antlaşma'da istihdam, dört ana hedeften biri olarak belirlemiştir. Antlaşmaya göre, istihdam politikalarını kararlaştırma ve uygulama konusunda temel sorumluluk üye devletlere ait olmaya devam ederken, koordineli ortak eylemin Avrupa Birliği düzeyinde gerçekleştirilmesi öngörülmekte, yüksek düzeyde istihdam hedefinin Topluluk politikaları ve faaliyetlerinin belirlenmesi ve uygulanmasında dikkate alınacağı yer almaktadır.

Amsterdam Antlaşması'nda rekabet gücü, istihdam yaratma ve esneklik ile birlikte, iş

güvencesinin de günün en önemli konuları olduğu vurgulanmakta ve Avrupa sosyal modelinin korunması bunlara bağlı kılınmaktadır.

- Avrupa Birliği 1998 Yılı İstihdam Politikası

Amsterdam ile getirilen bir diğer yenilik, ortak istihdam stratejisinin araçlarından biri olarak her yıl devlet ve hükümet başkanlarının katılımıyla zirve toplantılarının düzenlenmesidir. İlki 1997 yılının 20-21 Kasım tarihlerinde gerçekleşen Avrupa Konseyi'nin İstihdam Zirvesi'nde, birleştirilmiş istihdam politikası dört ana eylem alanı çerçevesinde geliştirilmiştir. Bunlar;

1-Avrupa Birliği'nde yeni bir istihdam edilebilirlik kültürü yaratmak,

2-Yeni bir girişimcilik kültürünü geliştirmek,

3-Pasif tedbirlerden aktif tedbirlere geçmek,

4-Uygulanabilirliği geliştirmek ve teşvik etmek ile fırsat eşitliği politikalarını gclendirmektedir.

Yeni bir istihdam edilebilirlik kültürü çerçevesinde, "genç işsizliği" ve "uzun dönem işsizliği"ni önlemek üzere iki amaç ortaya konmuştur. Işsiz kalma süresi altı aya ulaşmadan önce her genç işsize mutlaka bir mesleki teknik eğitim, çalışma pratiği ve başka bir işe istihdam edilebilirliği yeni bir başlangıç fırsatı olarak, işsiz kalma süresi oniki aya ulaşmadan önce de her işsiz yetişkine yeni bir başlangıç fırsatı sunma öngörülmektedir.

Yeni bir istihdam edilebilirlik kültürünün geliştirilmesi açısından önemli olan bir konu, ye ülkelerin ulusal eğitim sistemlerinin kalitelerini arttırmaları ve son dönemlerde sayıları giderek artan "erken okul bırakmaların" nne geçilmesini sağlamadır. Bu noktada, özellikle öğrencilerin teknolojik ve sosyo-ekonomik değişikliklere ayak uydurmaları ve emek piyasasının gerektirdiği nitelikleri edinebilmeleri doğrultusunda ıraklık sistemlerinin yeniden

gözden geçirilerek gündeme uyum sağlamaları kararlaştırılmıştır.

Yeni bir girişimcilik kültürü geliştirmek çerçevesinde, açık ve kararlı kurallar bütünü temelinde işletme kurmayı ve yönetmeyi kolaylaştırmak öngörülmektedir.

İstihdam olanaklarının artırılmasında, istihdam yaratılmasında, eğitim ve mesleki eğitim konusuna özel bir önem verilmektedir.

Uygulanabilirliği geliştirmek ve teşvik etmek prensibi adı altında ise, aktif nüfusun iş koşullarına uyumlu hale getirilmesi ve işin örgütlenmesinin modernleştirilmesi öngörülmektedir. İşin örgütlenmesinin modernleştirebilmesi için ise öncelikle sosyal taraflara, işletmeleri üretken ve rekabetçi kılmak ve esneklik ile iş güvencesi arasında dengeyi kurmak amacıyla, çalışma süresinde indirimler dahil iş örgütlenmesi ve esnek çalışma konusunda görüşmeleri önerilmektedir. Burada dikkati çeken, esnek çalışma ile çalışma hakkının

korunması arasında bir denge sağlanma vurgusudur.

Fırsat eşitliği politikalarının güçlendirilmesi ilkesi ile ise, üye devletler, cinsiyet ayrımcılığının yok edilmesini, kadınların daha fazla istihdamını aktif biçimde destekleyerek kadınlar ve erkekler arasında istihdam oranlarındaki eşitsizliği azaltmak için tutarlı çabalar göstermeyi taahhüt etmektedirler. Yine kadınlar açısından iş ve aile hayatının bağdaştırılması ile ailevi nedenlerden dolayı bir süre ayrı kaldıktan sonra ücretli işine geri dönmeyi düşünenlere özel dikkat gösterilmesi üzerinde durulmaktadır.

Sonuç olarak, Avrupa Birliği'nin yeni istihdam politikaları ile getirilen, her ülkenin benimsediği yaklaşımın özüne dokunmadan mesleki ve teknik eğitim ile işgücünün nitelik düzeyinin yükseltilmesi, ağırlıklı istihdam yaratma politikalarının geliştirilmesi ve işgücü piyasasının esnekleştirilmesi doğrultusundadır. Ancak yeni yaklaşım ve politikalardaki dört hareket noktasının yeterli ve sürekli bir mesleki ve teknik

eğitim oluşturmak temeline dayalı olarak belirlenmesinden, işsizlikle m¼cadelede Avrupa Birliği'nin bu konuya verdiği ¼nem ve ¼ncelik anlaşılmaktadır.

Bu arada, iş g¼vencesi ile birlikte ele alınmış olsa da, esneklik hedefleri yinelenmektedir.

Esneklik konusunun ¼ncekilere g¼re daha fazla ¼nemde g¼ndeme gelmesi, 1 Ocak 1999'da y¼r¼rl¼ęe giren Avrupa Birliği ortak para birimi olan EURO ile ayrı bir ¼nem kazanmıştır. EURO, esnekliğin bir başka adla uygulanmasına zemin hazırlamaktadır. ¼¼nk¼ deval¼asyon ve faiz oranlarını ayarlama gibi araçları kaybeden h¼k¼metler, kendi b¼lgelerine sermayeyi çekebilmek ya da ekonomik dalgalanmalara karşı eldeki araçlardan biri olan iřg¼c¼ piyasasının esnekliğini arttırmaya ¼alıřacaklardır. EURO ile oluşacak yeni piyasa koşullarına uyum d¼zenlemelerinin etkisiyle sanayi sekt¼r¼nde işçilerin y¼zde 5'nin işini kaybedeceği, bunu, bankacılık sekt¼r¼n¼n izleyeceği tahminleri

unutulmamalıdır. Kısacası, esneklik ile işsizlik sorununun çözümü, iddia edildiğinin aksine, asla ve asla bağdaşmamaktadır.

SENDİKAL POLİTİKALAR

İşsizlik konusu, ICFTU (Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu) gibi uluslararası düzeyde veya ETUC (Avrupa Sendikalar Konfederasyonu) gibi kıtasal düzeydeki sendikal örgütlerin gündemlerinin sürekli üst sıralarında yer almaktadır.

Yukarıda adı geçen ICFTU ve ETUC belgelerinde işsizliğin çözümü yönünde ulusal ve uluslararası çözüm önerileri bulunmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü, Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu gibi uluslararası kuruluşlarda ilgili politikaların geliştirilmesi ve sözleşmeler oluşturulması yine bu uluslararası sendikal örgütlerin uğraş alanları içinde yer almaktadır.

Bu sendikaların belge ve yayınlarında işsizliğin çözümü yönünde üzerinde durulan öneriler şunlardır:

Kamu ve özel olarak yeni yatırımlara gidilmesi,

İş alanlarının genişletilmesi ve yeni iş alanlarının oluşturulması,

Çalışma saatlerinin düşürülmesi,

Kısmi süreli çalışma (part-time)'nın isteğe bağlı, sendikalı ve yeterli ücret karşılığı koşullarda yapılması,

İş başı ve iş dışı sürekli eğitimin yapılması,

Fazla mesailerin yapılmaması,

Tüm çalışanların kayıt altına alınması,

İş bulmada cinsiyet ayrımcılığına son verilmesi,

İstihdam bürolarının yeterli ve etkin olması,

Tüm çalışanların sendikalaşmaları,

İş güvencesinin mevzuat ile sağlanması,

İşsizliği önleyici yönde ulusal ve uluslararası mevzuatın geliştirilmesi .

Esneklik konusunda ise ETUC tarafından sermayenin getirdiğine "negatif esneklik" adı verilirken, kendileri tarafından "pozitif esneklik" adı altında bir uygulama biçimi benimsenmektedir.

Yine ulusal ve uluslararası düzeylerde sendikal hareketin işsizliği önleme yönünde bir dizi eylem programları kabul edilmektedir.

"İŞSİZLİKLE MÜCADELE" GÜNDEMİ ALINDI

İstihdam ve işsizlikte bugün gelinen nokta, işsizliği "yapısal" olarak kavramsallaştıran ve çözümünü de piyasa kurallarının serbest işleyişine bırakan isabetsiz yaklaşımların benimsenmesini zorlamaktadır.

İşçiler, memurlar, işsizler, emekliler ve genel olarak halkımız açısından bugün gelinen noktada, istihdam ve işsizliğin giderek kötüleşen koşulları, genişleyen boyutları ve derinleşen etkileri, bir işsizlikle mücadele programının önem ve kaçınılmazlığını ortaya koymaktadır. Bu noktada, eğitimli gençler için işsizliği önleme doğrultusundaki tedbirlere ayrı bir önem vermek gerekmektedir.

İstihdam ve işsizlikte var olan durum, çözümünün de geniş kapsamlı olmasını gerektirmektedir.

Ancak bu arada belirtmek gerekir ki, öncelikle işgücü piyasası sağlıklı, güvenilir,

düzenli ve güncel bir veri tabanı ile donatılmalıdır. Yine tarafların katılımı ile, işsizliğin gerçek ve genişleyen boyutlarını yansıtacak "ortak" bir tanımı yapılmalıdır.

İŞSİZLİĞİN ÇÖZÜMÜNE İLİŞKİN ÖNERİLER

"İşsizlikle Mücadele Programının" öncelikleri olarak öneriler şöyle sıralanabilir:

- İstihdam artışını yalnızca ekonomik gelişme ve büyümenin sonucu olarak gören yaklaşımlar geçersiz olup yerine, istihdam edilebilirliği dikkate alan bir büyüme politikası hayata geçirilmelidir. Burada tüm üretim sektörlerine yönelik politikalarda, istihdam amacını dikkate alan yaklaşımlar benimsenerek uygulamaya konmalıdır.

- Özellikle imalat sanayi ve genel olarak sanayi başta olmak üzere, durdurulan kamu yatırımları yeniden başlatılmalıdır.

- Çalışanların ödedikleri vergiler, yeni yatırım ve yeni istihdam alanları olarak geri dönebilmelidir.

- İşsizlik ve işten çıkarmalarda önde gelen nedenlerden biri olan özelleştirme uygulamalarına son verilmelidir.

- Kamu harcamalarının kısıtlanması ve KİT'lerin özelleştirilmelerine paralel olarak, kamu sektöründe ve belediyelerde hizmet alanlarında yaygın bir şekilde başlatılan ve giderek doğrudan üretim işyerlerinde yaygın bir şekilde uygulanan taşeron eliyle istihdama son verilmelidir.

- Özel sektör teşvikleri, somut olarak yeni istihdam alanı açıyorsa yapılmalıdır.

- 45 saatlik çalışma süresinin ücretlerde bir indirim yapılmaksızın 40 saate indirilmesi ile önemli bir istihdam alanı açılmış olacaktır. Devlet İstatistik Enstitüsü Hanehalkı İşgücü Anketi (Nisan 1997) verilerine göre haftada 40 saatin üzerinde 3 milyon 751 bin işçi çalışmaktadır. Bu

işçiler şayet haftada 40 saat çalışmış olsalardı 1 milyon 445 bin işçiye daha yeni iş alanı açılmış olacaktı. Kısacası haftalık 40 saat, ücretlerde bir indirim yapılmaksızın yasal süre olduğunda yaklaşık 1.5 milyon kişiye daha iş olanağı sağlanmış olacaktır.

- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 'nun 158 sayılı sözleşmesinde öngörülen iş güvencesi yasalaştırılmalıdır. Türkiye, 158 sayılı ILO Sözleşmesini onaylamıştır. Bu konudaki uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmelidir.

İş güvencesi işsizliğin önlenmesi ve sosyal devlet ilkesinin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır.

- İç göç azaltılmalı ve önlenemeyen göç sanayi ve yerleşme açılarından büyük kentlerden ziyade, gelişme potansiyeli olan diğer kentlere yönlendirilmelidir. Bu kentlerde ve bölgelerde tarıma dayalı sanayiler, küçük ve ortaboy işletmelere dayalı istihdam yaratan ileri teknolojiler sağlanmalı, verimli sanayi sektörleri

teşvik edilmelidir. Bunların dışında, kamu eliyle büyük sanayiler ve diğer işyerleri kurulmalıdır.

-Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinden göç edenlerin yine kendi geldikleri yörelerine yerleşmeleri sağlanmalı ve sözkonusu kişilere yerinde istihdam edilebilirlik imkanı getirilmelidir.

-Kayıtdışı istihdam önlenmelidir. Öncelikle, bu kategoride çalışanların sosyal güvenlik kapsamına alınması sağlanmalıdır. Bu sektörde hiçbir yasal çalışma statüsüne bağlı olmaksızın, insanlık dışı ve sağlıksız koşullarda çalışılmaktadır. Bu kötü çalışma koşullarında istihdamın yaygınlaşması, konunun özel olarak üzerinde durulmasını gerekli kılmaktadır.

- Özellikle kısmi süreli (part-time) çalışma, belirli süreli hizmet aktiyle çalışma ve taşeron eliyle çalıştırma gibi hızla yaygınlaşan standart dışı istihdam biçimlerine karşı işçiyi koruyucu mevzuat bir an önce çıkartılmalı ve hukuksal çerçeveye kavuşturulmalıdır.

- İşsizlik sigortası, hayata geçirilmelidir.

- Eğitim-istihdam bir bütün olarak ele alınmalıdır. Eğitim sistemi, her kademesi için ihtiyaçları karşılayacak şekilde yeniden gözden geçirilmelidir. Mevcut durumda, Türkiye'de eğitim sisteminin, işgücü piyasası ve nitelikli işgücü yetiştirebilecek şekilde yeniden yapılandırılması zorunludur. Bu çerçevede, eğitim sistemimizin geliştirilerek yeni şartlara uyum sağlama çalışmalarına hız verilmelidir.

- Ülkemizin tek istihdam kurumu olan İş ve İşçi Bulma Kurumu, daha etkin, güçlü, donanımlı ve işlevsel bir hale getirilmelidir. Söz konusu işlevsellik, işsizliğin izlenmesinden işgücü piyasasının ihtiyaçlarını belirlemeye ve buna göre eğitimden, işsizlik sigortasına kadar çok yönlü olmalıdır.

- İş bulmada cinsiyet ayrımcılığına son verilmelidir. Kadına ve erkeğe eşit fırsat sağlanmalıdır.

- İşsiz kalma yoğunluğu gözönünde bulundurularak, özellikle işgücü piyasasına ilk kez girenler için iş olanaklarının yaratılmasına ağırlık verilmelidir.

Hazırlanacak programda hedef kitle, öncelik sırasına göre belirlenmelidir. Örneğin, birinci hedef kitle çerçevesinde eğitilmiş genç işsizlere özel önem verilmesi gerekmektedir.

İSTİHDAM VE İŞSİZLİKTE SON EĞİLİMLER

Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından Hanehalkı İşgücü Anketleri sonuçları olarak açıklanan sayısal veriler, ülkemizde özellikle işsizliğin sayı ve oranını gerçek boyutu ile yansıtmasa da, istihdam ve işsizliğin kendi içinde özellik ve dağılımlarına ışık tutmaktadır. Ülkemizdeki istihdam ve işsizliği daha ayrıntılı anlayabilmek amacıyla, sözü geçen Devlet İstatistik Enstitüsü, Hanehalkı İşgücü Anketi Nisan 1998 verilerine dayanarak, Türkiye'de

işgücü piyasasında son eğilimler ve gelişmeler aşağıda irdelenmektedir.

* Kentsel işsizlik oranı, kırsal işsizlik oranından, her zaman olduğı gibi önemli derecede farklı oranlardaki seyrini sürdürmektedir. Yüzde 6,4 olan genel işsizlik oranı kentlerde yüzde 9,9'a çıkarken, kırsal kesimde yüzde 3,2'e inmektedir.

* Türkiye genelinde erkek işsizlik oranı kadın işsizlik oranından erkeklerde yüzde 6,4, kadınlarda yüzde 6,3 gibi fazladır. Ancak kentlerdeki işsizlikten, yüzde 15,0 oranıyla kadınlar en fazla etkilenirken, erkeklerin işsizlik oranı yüzde 8,7'dir. Kırsal yörelerde işsizlik daha çok erkeklerde görölmektedir; işsizlik oranı erkeklerde yüzde 3,7, kadınlarda yüzde 2,2'dir.

* Atıl durumdaki işgücünü göstermesi bakımından işsizlik kadar önemli olan ve Türkiye genelinde yüzde 6,0 düzeyindeki eksik istihdam, kentsel yörelerde yüzde 7,0, kırsalda yüzde 5,1'dir.

* Eksik istihdamdakilerin yüzde 85,9'u halen bir işte çalışırken gelir azlığı nedeniyle iş arayan kişiler, yüzde 11,9'u ekonomik nedenlerle 40 saatten az çalışan, yüzde 2,2'si ise esas mesleğinde çalışmadığı için iş arayan kişilerdir. Bu tespit, ülkemizde gelir azlığı temelinde şekillenen ve işteki tatminsizliği ortaya koyan eksik istihdam gerçeğini sergilemektedir.

* Türkiye özelinde 40 saatten az çalışma olarak kabul edilen ve 1990'lı yıllardan itibaren büyük bir tırmanışa geçen kısmi süreli (part-time) olarak çalışanların toplam istihdama oranı yüzde 39,7 gibi çok yüksek bir düzeye ulaşmıştır (Hanehalkı İşgücü Anketi, Nisan 1997). Nisan 1988 itibarıyla bu şekilde çalışanların oranı yüzde 26,1'dir.

* İşsiz kitlenin yarısı 12-24 yaş grubu gençlerden oluşmaktadır. 1 milyon 451 bin açık işsizinin 683 bini, yüzde 47,1'i gençlerdir. Genç işsizler, kentsel bölgelerde işsizlerin yüzde 45,5'ini, kırsal bölgelerde ise yüzde 51,7'sini

oluşturmaktadır. Bunlara 25-29 yaş grubundaki işsizler eklendiğinde 30 yaşın altındaki işsizler, Türkiye genelinde işsizlerin yüzde 62,6'sını, kentsel yerlerde yüzde 60,6'sını, kırsal yerlerde ise yüzde 68,4'ünü meydana getirmektedir.

* İşsizlerin yüzde 66,7 gibi büyük bölümü hanehalkı reisi olmayanlardan, yüzde 33,3'lük kısmı hanehalkı reislerinden oluşmaktadır. İşsiz hanehalkı reislerinin yüzde 26,1'i 25-34 yaş, yüzde 60,2'si 35-54 yaş aralığındadır.

* İstihdam edilenlerin yüzde 55,7'si ilköğretim mezunudur. Okur-yazar olmayanlar yüzde 9,9, orta ve dengi meslek okulu yüzde 9,7, lise ve dengi meslek okulu yüzde 14,2, yüksek okul veya fakülte yüzde 6,9 ve okuryazar olup bir okul bitirmeyenler yüzde 3,6 oranında bir pay almaktadır.

* Hem işgücü, hem de işsizlik, ilköğretim mezunu düzeyinde en yüksek orandadır. İşgücünün yüzde 55,1'i, işsizlerin ise 45,5'i ilköğretim mezunudur. İşsizlik, eksik istihdam ile

birlikte ele alındığında atıl durumdaki işgücünün yüzde 52,9'u ilkokul mezunu olmaktadır. Bu tablo, nitelikli işgücü yetersizliği ve niteliksiz işgücü fazlalığının birlikteliğini gözler önüne sermektedir.

* İlkokul mezunları, işsizler içinde en yüksek orana sahiptirler. Türkiye genelinde işsizlerin yüzde 45,5'i ilkokul mezunudur. İşsizlerin, kentsel yerlerde yüzde 45,3'ü, kırsal yerlerde de yüzde 46,1'i ilkokul mezunudur. Türkiye genelinde işsizlerin öğrenim durumuna göre dağılımı şöyledir:

Okur - yazar olmayan	%3,2
Okur-yazar olup bir okul bitirmeyenler	%2,6
İlkokul mezunları	% 45,5
Orta ve dengi meslek okulu mezunları	% 11,6
Lise ve dengi meslek okulu mezunları	% 30,3
Yüksekokul veya fakülte mezunları	% 6,6

İlkokul mezunu işsizlerin yüzde 36,5'i, lise ve dengi okul mezunlarının yüzde 66'sı, 12-24 yaş aralığındaki gençlerdir.

*Türkiye'de yüksek oranda genç işsizlik sorununa paralel olarak işsizlik, işgücü piyasasına ilk kez girmek isteyenler arasında yoğunluktadır. İlk kez iş arayan işsizlerin toplam işsizler içindeki oranı yüzde 42,7'dir. Bunların yüzde 74,8'i 12-24 yaş aralığındadır.

* İktisadi faaliyet kolları arasında en çok işsizlik, yüzde 15,2 ile imalat, yüzde 12,0 ile inşaat ve yüzde 11,4 ile ticaret sektöründe çalışanlarda görülmektedir.

* İşsizlerin meslek gruplarına göre dağılımında, tarımdışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar ve ulaştırma makinaları kullananlar yüzde 36,8 gibi önemli bir düzeydedir.

* İşsiz kalma nedenleri arasında yüzde 42,7 ile ilk sırayı hiçbir işi olmadığı için iş arayanlar oluşturmakta iken, yüzde 32,7'si işini kaybetme, yüzde 16,9'u işinden ayrılma ve yüzde 7,7'si ise diğer nedenlerden dolayı işsiz kalmıştır. İşsizlerin üçte biri işini kaybetme, yani işten atıldıklarından işsiz durumdadırlar.

* “İşinden ’ ayrılma” nedeniyle işsizlik, gelir azlığı, işten memnun olmama, emeklilik ve diğer nedenlerden kaynaklanmaktadır. “Gelir azlığı”, işten ayrılma nedenleri arasında yüzde 36,7 ile ilk sırayı almaktadır.

* İşsizlerin yüzde 40’ı bir yıl ve daha fazla bir süreden beri iş aramaktadır. İşsizler, iş arama süresine göre değerlendirildiğinde, bir yıldan daha az sürede iş arayanların oranı, yüzde 56, bir yıldan daha fazla ve iki yıldan az süredir iş arayanların oranı yüzde 21,8, üç yıldan az süredir iş arayanların oranı yüzde 9,6, üç yıl ve daha fazla süredir iş arayanların oranı ise yüzde 8,5’tir. İş bulmuş olup, başlamak için bekleyenlerin oranı ise yüzde 4’ tür.

* Yüzde 40 oranındaki 1 yıl ve daha uzun süreli iş arama süresi, uzun süreli işsizliğin somut bir göstergesidir. İş arama sürelerini uzatan nedenler arasında, bir yıldan diğerine devreden işsizler belirtilmelidir.

TÜRK İŞ Bilgi Merkez

* İşsizler, iş arama kanalı olarak çoğunlukla bizzat kendi imkanlarını (yüzde 44,8) kullanmaktadır. İşsizlerden İş ve İşçi Bulma Kurumu'na başvuranların oranı yüzde 7,2'dir. İşsizlerin yüzde 37,9'u eş dost kanalıyla, yüzde 5,3'ü gazete ilanı ile, yüzde 0,7'si ise işçi simsarları ve aracılar ile iş aramaktadır.

TÜRK-İŞ EĞİTİM YAYINLARI DİZİSİ

Yayın No.1	Sendikacılık Tarihi	Yıldırım Koç
Yayın No.2	Tüketici Hakları	Sinan Vargı
Yayın No.3	Asgari Ücret	Enis Bağdadioglu
Yayın No.4	İş Kanunu ve Temel Haklarımız	Av. Hüseyin Ekmekçioğlu Av. H. Ferhan Tuncel
Yayın No.5	Uluslararası Sendikal Örgütlenmeler	Hakan Sükün
Yayın No.6	Çalışan Çocukların Korunması ve TÜRK-İŞ'in faaliyetleri	Özcan Karabulut
Yayın No.7	Özelleştirme	Prof. Dr. Oğuz Oyan
Yayın No.8	İş Güvencesi	Yıldırım Koç
Yayın No.9	Çevrenin Korunması ve Sendikalar	Sinan Vargı
Yayın No.10	Güncel Sorunlarımız ve Taleplerimiz	Yıldırım Koç
Yayın No.11	Türkiye ve Avrupa Birliği	Şeyma İpek Köstekli
Yayın No.12	Niçin Sendika ? Nasıl Sendika ?	Yıldırım Koç
Yayın No.13	Sosyal Güvenlik	Ahmet Şen
Yayın No.14	Türkiye'de Grev Hakkı	Yıldırım Koç
Yayın No.15	Grev Nasıl Yapılır ?	Av. Hüseyin Ekmekçioğlu Av. H. Ferhan Tuncel
Yayın No.16	Toplu İş Sözleşmesi	Namık Tan
Yayın No.17	Sendikacılık, Siyaset	Yıldırım Koç
Yayın No.18	İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği	Sebahattin Dertli
Yayın No.19	Genç İşçilerin Sorunları ve Çözüm Yolları	Özcan Karabulut
Yayın No.20	Çalışma Hayatında Mesleki Eğitimin Önemi	Necati Balta
Yayın No.21	Türkiye'de Ekonomik ve Sosyal Konsey	Yıldırım Koç
Yayın No.22	Serbest Bölgeler	Selahattin Okur
Yayın No.23	Ulusal ve Uluslararası Örgütlenme	Enis Bağdadioglu
Yayın No.24	Dış Ticaret ve İş	Enis Bağdadioglu
Yayın No.25	Halkın İktisadi Durumu	Enis Bağdadioglu
Yayın No.26	Tüketici Hakları	Enis Bağdadioglu
Yayın No.27	Karşılaşılacak Sorunlar	Enis Bağdadioglu
Yayın No.28	Bilişim Teknolojileri	Enis Bağdadioglu

TÜRK-İŞ Bilgi Merkezi

3 11 137 1 015 1939

BAŞAK MATBAACILIK

Tel : 0.312. 384 27 61

Fax: 0.312. 341 39 79